

2015

Järkivihreä toimintatapa

Forssan Kaupunki

4.12.2015

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Järkivihreä Forssan seutu	3
2.1 Mitä järkivihreän Forssan kestävä kehitys tarkoittaa.....	4
3. Forssan kaupunki lukuina	8
4. Forssan kaupungin järkivihreä toimintatapa.....	9
4.1 Järkivihreät palvelulupaukset konsernitasonalla.....	10
4.2 Järkivihreät palvelulupaukset yksiköittäin	11
5. Kestävästi Forssassa	24
6. Järkivihreän toimintatavan seuranta ja arviointi.....	28
7. Eko-opas kaupungin henkilöstölle (liite)	28

1. Johdanto

Tämä Järkivihreä toimintatapa-asiakirja on rakennettu kaupunginvaltuuston hyväksymän Järkivihreä Forssa -elämän väärtti –kaupunkistrategian pohjalta. Toimintatavassa on määritetty Forssan kaupungin vastuullinen järkivihreä toimintatapa, ja se miten se toiminnallistuu arkipäivän teoiksi eri palvelualueilla. Lähtökohta on kaupungin ytimessä — se vastaa siihen, millainen on Järkivihreä Forssan kaupunki sisältäpäin.

Toimintatapa listaa ja avaa kaupunkikonsernin ja sen eri palveluyksiköiden tavoitteita ja konkreettisia toimenpide-ehdotuksia siitä miten niissä tai niiden kautta edistetään järkivihreyttä käytännön tasolla. Asiakirjassa puhutaan palvelulupauksista, jotka säästävät luonnonvaroja, vähentävät päästöjä ja lisäävät kaupunkilaisten hyvinvointia. Taustalla kulkevat kaupunkistrategiassa olevien arvojen lisäksi kestävä kehityksen käsitteet. Ohje tarjoaa apua lukijalleen arjen kestävä kehitys asioissa. Se toimii myös muistilistana siitä, mitä eri yksiköt ovat lupautuneet järkivihreämmän huomisen eteen tekemään. Toimintatapa laadittiin yhteistyössä sivistys- ja tulevaisuuspalveluiden, teknisen ja ympäristötoimen, Forssan vesihuoltoliikelaitoksen, Loimijoen Kuntapalvelut Oy:n (ateria- ja puhtauspalvelut) ja Forssan yhteistoiminta-alueen jätelautakunnan kanssa.

Järkivihreää toimintatapaa lukiessa, kehittäessä ja toteutettaessa on tärkeää muistaa, että

- Järkivihreä toiminta tulee voimistumaan päätöksenteossa
- Kaupungin henkilöstön tulee sitoutua noudattamaan määriteltyjä periaatteita ja palvelulupauksia ja kehittämään niitä edelleen
- Uskalletaan katsoa pitkälle tulevaisuuteen toimintaa suunniteltaessa ja uskalletaan myös lähteä kokeilemaan uusia tapoja toimia ja kokeilla niitä
- Palveluyksiköiden välinen yhteistyö on tärkeää (vapaa keskustelu ja osallistava suunnittelu)

2. Järkivihreä Forssan seutu

Järkivihreys on Forssan seudun elinkeinostrategian mukainen pyrkimys ja toimintatapa, joka ottaa huomioon ympäristöystävällisyyden ja kestävä kehityksen periaatteet yritysten ja yhteisöjen toiminnassa. Kestävään kehitykseen kuuluu ekologinen, taloudellinen sekä kulttuurinen ja sosiaalinen ulottuvuus.

Järkivihreyden tavoitteena on, että lähitulevaisuudessa seutumme tuottaa entistä monipuolisemmin ekologisia tuotteita ja palveluja sekä asukkaat, yritykset, yhteisöt ja päättäjät tunnistavat toimintansa ympäristövaikutukset ja sitoutuvat niiden vähentämiseen. Vihreys kannattaa niin ympäristön kuin taloudenkin lähtökohdista – sitä järkivihreys pohjimmiltaan tarkoittaa.

Järkivihreän ajattelun pohjalta on luotu myös Järkivihreä Forssa - koko elämän väärtti – kaupunkistrategia, jonka toteuttamiseksi on valmisteltu tämä ohje. Toimintatavan laadinnan pohjana on käytetty kaupunkistrategiasa määritettyjä arvoja ja menestystekijöitä (Kuva 1.), jotka näin toiminnallistuvat sanoista tekoihin.

KUVA 1. Forssa - koko elämän väärtti – kaupunkistrategia. Kriittiset menestystekijät.

2.1 Mitä järkivihreän Forssan kestävä kehitys tarkoittaa

Forssa on todistetusti edistänyt kestävää kehitystä jo yli kahdenkymmenen vuoden ajan. Forssan kaupunginvaltuusto hyväksyi 17.10.1994 Euroopan kaupunkien yhteisen kestäväen kehityksen asiakirjan (Aalborgin asiakirja) ohjeellisesti noudatettavaksi kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa. Forssan kaupungin ensimmäinen kestäväen kehityksen toimintaohjelma valmistui vuonna 1997. Kestäväen kehityksen indikaattoreita eli mittareita on ollut käytössä 2000-luvun alusta alkaen. Näiden mittareiden tarkoituksena on ollut mm. selvittää, onko kunnan kehitys kestäväällä pohjalla ja minkälaisia muutoksia elinympäristössä tapahtuu. Tavoitteena on, että indikaattorien antamaa tietoa käytetään päätöksenteon apuna.

Vuonna 2004 valmistui ensimmäinen Forssan ympäristön tilasta kertova julkaisu, johon on koottu kattavasti tietoa kaupungin ympäristön tilasta ja siinä tapahtuneista muutoksista. Lisäksi nykyisen ohjeen valmistelun pohjana on soveltuvin osin käytetty Forssan kaupungin edellistä kestäväen kehityksen toimintaohjelmaa 2003.

Forssan kaupungin järkivihreässä toimintatavassa kestäväen kehityksen perimmäisenä tarkoituksena on muuttaa paikallista ja globaalia yhteiskuntaa kokonaisvaltaisesti siten, että niin nykyisten kuin tulevienkin sukupolvien hyvä elämä on mahdollista. Tämä muutos tapahtuu kolmessa ulottuvuudessa: ekologisessa, sosiaalis-kulttuurisessa sekä taloudellisessa.

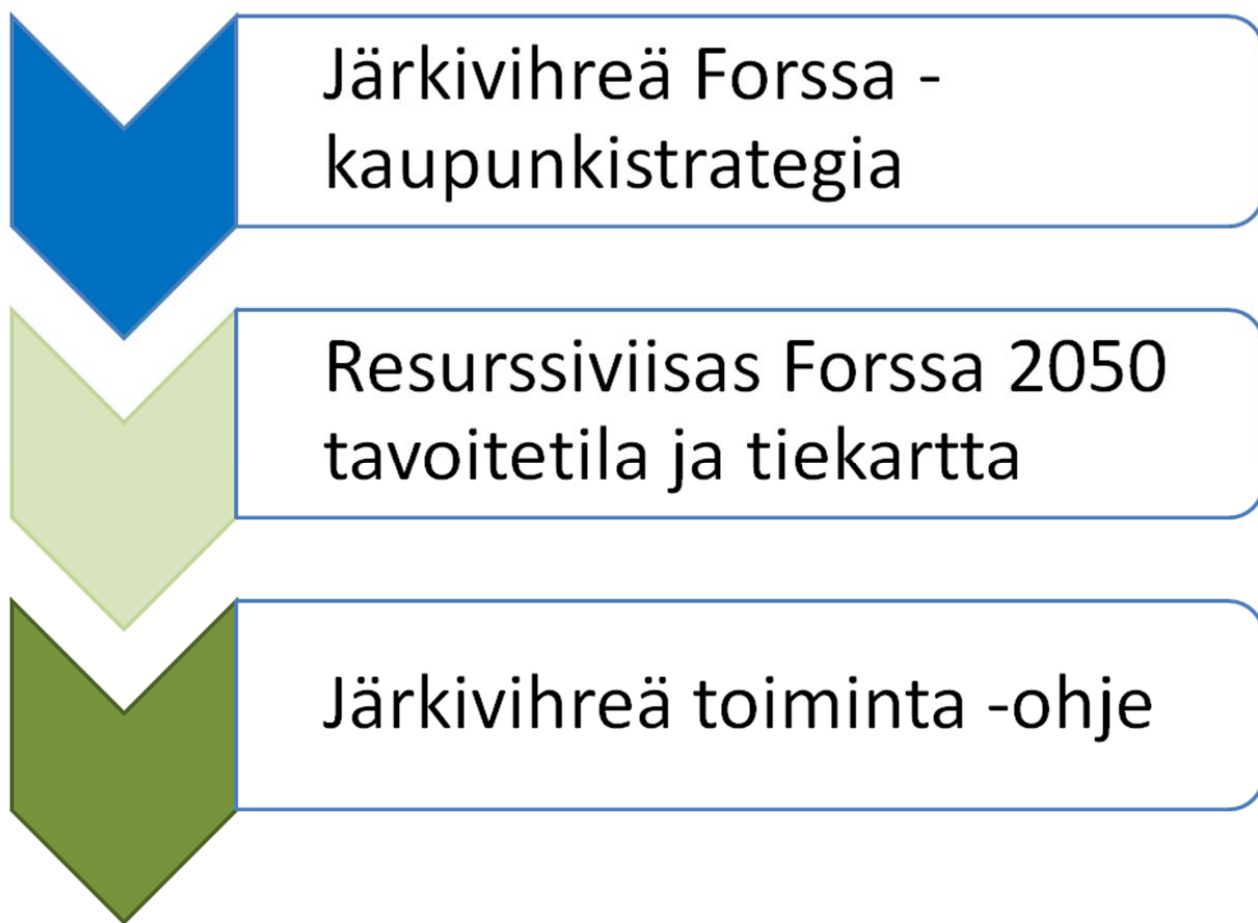
Forssan kaupungin järkivihreässä toimintatavassa ekologinen kestävyys tarkoittaa, että ihminen asettaa toimintansa luonnonvarojen rajoihin siten, että ekosysteemien elinvoimaisuus ja luonnon monimuotoisuus eivät ole vaarassa. Ekologinen tasapaino tekee muiden kestävä kehityksen osa-alueiden olemassaolon ja kehittämisen mahdolliseksi, sillä sekä taloudellinen että sosiaalinen elämä pohjautuvat luonnosta saataville resursseille.

Forssan kaupungin järkivihreässä toimintatavassa taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan tasapainoista kasvua, joka ei pitkällä aikavälillä perustu velkaantumiseen eikä luonnonvarantojen tai materiaalien turhaan hävittämiseen tai tuhlailevaan käyttöön. Taloudellisesti kestävässä yhteiskunnassa elinkeinoelämä on sopusoinnussa luonnon kanssa, mikä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tuotanto on energiatehokasta ja tuotteet ovat kierrätettäviä, jolloin jätettä syntyy minimaalinen määrä. Rakennuksina ja rakenteina käytössä oleva materiaali hyödynnetään eikä sitä turhaan hävitetä.

Forssan kaupungin järkivihreässä toimintatavassa sosiaalisesti kestävä kehityksen ytimessä on myötätunto, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, ja se pyrkii takaamaan hyvinvoinnin edellytykset nykyisille ja tuleville sukupolville. Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta on yhteisöllinen, siellä on mahdollisuus vaikuttaa ja ihmiset ottavat vastuuta kanssaihmisistään. Sosiaaliseen kestävyteen kuuluu myös kulttuurinen kestävyys, jonka keskeisin tavoite on kulttuuriperinnön siirtäminen ja asukkaiden paikkaan kiinnittyminen.

Resurssiviisauspilotti Forssassa

Kestävä kehitys ja järkivihreyden ilmenemismuoto ja painonotukset muuttuvat ajan kuluessa. Tänä päivänä resurssiviisaus ja kiertotalous ovat tuoneet uutta suuntautumista kestävämpään toimintaan. Suomen itenäisyyden juhlarahasto Sitra ja Jyväskylän kaupunki aloittivat resurssiviisautoimintamallin kehittämisen ”Kohti resurssiviisautta” -hankkeessa. Vuonna 2015 hakkeeseen liittyivät Forssan, Lappeenrannan ja Turun kaupungit. Nämä edelläkävijäkaupungit rakensivat Sitran ohjauksessa pitkän aikavälin resurssiviisaus tiekarttamallin, jonka avulla pyritään muuttamaan toimintatapoja paremmin maapallon kantokykyyn sopeutuvaksi. Resurssiviisaus on alueellinen toimintamalli, jonka avulla kaupungit ja kunnat voivat vahvistaa aluetaloutta ja työllisyyttä, luoda yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä parantaa asukkaiden hyvinvointia. Samalla ilmastopäästöt ja materiaalihäviöt vähentyvät. Päämääränä on, että vuonna 2050 kaupungissa ei ylikuluteta eikä tuoteta ilmastopäästöjä tai kaatopaikalle vietävää jätettä. Kesäkuussa 2015 toiminnan aloitti Suomen resurssiviisaiden kuntien FISU-verkosto (Finnish Sustainable Communities), jonka jäsenet edistävät hiilineutraalia kiertotaloutta ja luonnonvarojen viisasta käyttöä.

Kaavio 1. Kaupungin strategiasta tiekartan viitoittamaan toimintaan.

Resurssiviisaus on uusi tapa ajatella ja toimia, joka kyseenalaistaa vanhoja malleja ja vie esim. vanhan resurssi-tehokkuusmääritelmän uudelle tasolle. Resurssiviisaus tarkoittaa sitä, että käytämme raaka-aineita, energiaa ja tavaroita järkevästi, hyvinvointia edistäen yhteistyössä muiden kanssa. Resurssiviisas toimintatapa edistää ihmisten hyvinvointia samalla, kun ympäristölle ja ihmisille haitallisia vaikutuksia vähennetään. Resurssiviisautta voidaan edistää kierrätystalouden, materiaalien elinkaarihallinnan, energiatehokkuuden ja eri yhteisöjen yhteistoiminnan kautta.

Resurssiviisas ja kestävä hyvinvointia luova kaupunki rakentuu kolmen tavoitteen varaan:

- ei ylikulutusta – kaupungissa eletään maapallon kantokyvyn rajoissa niin, että luonnonvarojen kulutus on globaalisti kestävällä tasolla;
- ei jätettä – kaupunki toimii kiertotaloudessa, jossa kaikki materiaali hyödynnetään ja kierrätetään; säästää luonnonvaroja ja energiaa
- ei ilmastopäästöjä – kaupungissa ei tuoteta ilmastomuutosta aiheuttavia kasvihuonekaasupäästöjä.

Vaikka kaupungin toiminta perustuisi maapallon kantokyvyn rajoihin, niin se ei silti tarkoita niukkuutta tai pihistelyä tai jostain luopumista vaan riittävyyttä ja hyvinvointia. Resurssiviisaus on olemassa olevien resurssien järkevämpää käyttöä, osaoptimoinnista kokonaisvaltaiseen ja systeemiseen ajatteluun siirtymistä sekä nykyisten toimintatapojen haastamista kohti elinvoimaisempaa, osallistuvampaa ja viihtyisämpää kaupunkia.

Kuva 1. Kolme uutta suomalaiskaupunkia lähtee mukaan resurssiviisaustyöhön. Kaupunkien tavoitteena on olla kestäviä, jätteettömiä ja hiilineutraaleja viimeistään vuoteen 2050 mennessä.

Forssan kestävän kehityksen mittarit ja indikaattorit

Osana kestävän kehityksen työtä Forssan kaupungissa on seurattu kunnan taloudellista, ekologista ja sosiaalista tilaa. Ensimmäiset indikaattorit laadittiin vuonna 2002. Indikaattorit uudistettiin vuosien 2010 ja 2011 aikana. Ekologisen jalanjäljen lisäksi on mittareita mm. vesistöjen vedenlaadusta, vedenkulutuksesta, yhdyskuntajätteen määrästä, väestön ikärakenteesta, kirjastojen käytöstä.

Ekologinen jalanjälki ja resurssiviisauden indikaattorit

Yksi kestävän kehityksen mittareista on forssalaisen ekologinen jalanjälki, ns. Kuntajälki 2010. Ekologinen jalanjälki on maankäyttöön perustuva ekologisen kestävyden mittari. Se kuvaa ns. globaalihehtaareina, kuinka paljon maa- ja vesialueita tarvitaan kulutuksemme tyydyttämiseen käytettyjen uusiutuvien luonnonresurssien tuottamiseen ja kulutukseen liittyvien hiilidioksidipäästöjen sitomiseen. Kuntajälki 2010 laskettiin Ekokumppanit Oy:n vetämässä yhteishankkeessa 24 kunnan kanssa. Tuloksena kukin kunta sai oman raporttinsa. Tuolloin forssalaisen ekologinen jalanjälki oli 5,90 globaalihehtaaria, mikä tarkoittaa että forssalaiset tarvitsisivat kulutuksen tyydyttämiseen pinta-alaa noin 1 000 km², kun Forssan todellinen pinta-ala on 254 km². Raportit löytyvät osoitteesta: http://www.forssa.fi/palvelut/ymparistopalvelut/kestava_kehitys/

Sitran resurssiviisaushankkeessa Suomen ympäristökeskus määritteli hankekunnille omat indikaattorit, joita on tarkoitus määrääjain tarkistaa ja niiden avulla arvioida kaupunkien resurssiviisasta kehitystä kohti tavoitetta. Esimerkiksi ekologisen jalanjäljen laskentatapa valitettavasti poikkesi kaupungin aiemmin laskemasta Kuntajäljestä ja siten näitä tuloksia ei voi verrata keskenään.

	Kasvihuone- kaasupäästöt ilman päästökauppaa [t CO ₂ e/a] 2012	Materiaali- häviöt [1000 t] 2013	Ekologinen jalanjälki [gha/as] 2010
Forssa	8,4	27	7,0
Jyväskylä	6,9	274	6,5
Lappeenranta	7,4	234	6,8
Turku	7,2	182	6,3

Taulukko 1. Resurssiviisauden indikaattoritulosten yhteenveto FISU-verkoston kunnissa

3. Forssan kaupunki lukuina

Forssassa suuri osa palvelutuotantoa on nykyisin järjestetty tapahtuvaksi yhtiö- tai muussa yhteisömuodossa. Ulkoiseen konserniin kuuluvat osakeyhtiöt, säätiöt ja muut konserniyhteisöt. Yhteisömuotoina ovat osakeyhtiö, yhdistys ja kommandiittiyhtiö.

Ohessa Forssan kaupungin määräysvallassa olevien tytäryhteisöjen omistusosuudet sekä muut kaupunkikonserniin kuuluvat yhteisöt.

Forssan kaupunkikonserniin kuuluivat 31.12.2013 seuraavat yhteisöt:			
TYTÄRYHTEISÖT	KONSERNIN MÄÄRÄYSVALTA	KUNTAYHTYMÄT	PERUSPÄÄOMA- OSUUS
		Forssan seudun terveydenhuollon ky	59,96 %
Forssa-asunnot Oy	100,00 %	Hämeen Liitto	11,73 %
- As. Oy Forssan Ystävyydenpuisto	100,00 %	Hämeen päihdehuollon ky	1,74 %
Forssan kaupungin Vanhustenkotiyhdistys ry	100,00 %	Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin ky	3,78 %
Forssan Liike- ja Teollisuuskiinteistöt Oy	100,00 %	Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuk	44,12 %
- Forssa Invest Oy	100,00 %	Eteva ky	0,64 %
- Kiint. Oy Forssan Lastu	61,70 %	OSAKKUUSYHTEISÖT	KONSERNIN MÄÄRÄYSVALTA
- Kiint. Oy Forssan Pilvenmäki	100,00 %	As. Oy Forssan Hakaniitty	45,00 %
Forssan Seudun Kehittämiskeskus Oy	53,39 %	As. Oy Tölönrivi	40,20 %
Loimijoen Kuntapalvelut Oy	84,00 %	Seuturekry Oy	20,00 %

Taulukko 2. Forssan kaupunkikonserniin kuuluvat yhteisöt.

Kaupungin henkilöstön määrä 31.8.2013 ja 31.8.2014								
Toimiala	Vakinaiset		Sijaiset ja määräaik.		Yhteensä		Joista osa-aikaisia	
	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v.2014	v.2013	v. 2014
Keskushallinnon toimiala	39	34	7	4	46	38	4	0
Sivistys- ja tulevaisuuspalveluiden toimiala		378		158		536		84
Teknisen ja ympäristötoimen toimiala	62	65	15	14	77	79	4	4
Kasvatuksen toimiala 31.12.2013 saakka	295		80		375		54	
Vapaa-aikatoimiala 31.12.2013 saakka	62		53		115		32	
Perusturvan toimiala 31.12.2013 saakka	228		90		318		22	
Yhteensä	686	477	245	176	931	653	116	88

Taulukko 3 ja 4. Kaupungin henkilöstön määrä. Perusturvan toimialan palvelutointa siirtyi Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän hoidettavaksi 1.1.2014 alkaen: noin 240 työntekijää siirtyi hyvinvointiyhtymän palvelukseen.

Sivistys- ja tulevaisuuspalveluiden toimiala perustettiin 1.1.2014 alkaen; sisältää kasvatuksen toimialan ja vapaa-aikatoimialan henkilöstön sekä perusturvasta työllisyyden palveluiden henkilöstön.

Vesihuoltoliikelaitoksen henkilöstön määrä 31.8.2013 ja 31.8.2014								
Liikelaitos	Vakinaiset		Sijaiset ja määräaik.		Yhteensä		Joista osa-aikaisia	
	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014
Forssan vesihuoltoliikelaitos	23	23	4	4	27	27	1	1
Kaupungin ja vesihuoltoliikelaitoksen henkilöstön määrät yhteensä 31.8.2013 ja 31.8.2014								
	Vakinaiset		Sijaiset ja määräaik.		Yhteensä		Joista osa-aikaisia	
	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014	v. 2013	v. 2014
Yhteensä	709	500	249	180	958	680	117	89

	Mies	Nainen	Yhteensä
Forssan kaupunki	194	492	683
Vesihuoltoliikelaitos	21	6	27
			710

Taulukko 5. Henkilöstön määrä sukupuolijakauman mukaan 31.12.2014.

4. Forssan kaupungin järkivihreä toimintatapa

Aineistoa kerättiin haastatteluin ja ryhmäpalaveroin. Lähtötasolla palveluyksiköissä kartoitettiin kestävä kehitys, resurssi- ja järkivihreä -kohtia joita yksikkö on kaavailut tekevänsä. Alkuvaiheen haastattelut ja toimintatavan ensimmäisen luonnoksen laati HAMKin opiskelija Jake Lehtovirta.

Palveluyksiköiden yhteistyöhenkilöt toimintatavan rakennuksen aikana olivat seuraavat:
Sivistys- ja tulevaisuuspalvelut:

Sivistysjohtaja Jarmo Pynnönen,
Varhaiskasvatustarkkailija Meiju Vetteranta,
Kasvatus- ja opetuspäällikkö Tiina Kempainen

Tekninen ja ympäristötoimi:

Tekninen johtaja Antti Heinilä,
Ympäristöpäällikkö Niina Salminen-Åberg
Kaupunginarkkitehti Sirkka Köykkä,
Kunnallistekniikan päällikkö Tero Tiensuu

Forssan yhteistoiminta-alueen jätehuoltoviranomainen: Jätehuoltopäällikkö Marja Rantanen

Forssan vesihuoltoliikelaitos: Vesihuoltojohtaja Kimmo Paakkonen

Loimijoen Kuntapalvelut Oy, Ateriapalvelut: Ateriapalvelupäällikkö Jaana Ketonen

Loimijoen Kuntapalvelut Oy, Puhtauspalvelut: Puhtauspalvelupäällikkö Riitta Saari

Järkivihreän toimintatavan yleistavoitteena on pyrkimys luoda sellaisia toimintatapoja, jotka säästävät luonnonvaroja, vähentävät päästöjä ja lisäävät kaupunkilaisten hyvinvointia. Konsernin ja sen yksiköiden palvelupaukset kuuluvat seuraavasti:

4.1 Järkivihreät palvelulupaukset konsernitasolla

Kaupunkikonserni toimii ympäristöasioiden hallinnassa ja hoidossa esimerkkinä hoitamalla osuutensa Järkivihreästä tulevaisuudessa seuraavasti:

- Suunnittelu, päätöksenteko ja toiminta on ympäristövastuullista ja kestävän kehityksen periaatteiden mukaista. Tavoitteena on päästötön ja jätteen kunta, jossa kulutus on maltillista.
- Kukin toimiala/tulosyksikkö/työpiste arvioi omat keinonsa kehittää kestävä kehitystä.
- Kaupunki huolehtii tarpeellisista ympäristötilaseurannoista.
- Ympäristönsuojelunäkökulma liitetään kaikkeen suunnitteluun ja toimintaan taloudellisten ja sosiaalisten lähtökohtien kanssa niin, että kestävä kehitys on kiinteä osa kaikkia tavoiteohjelmia ja strategioita.
- Suunnittelussa ja toteutuksessa arvioidaan myös muiden toimijoiden suunnitelmat niin, että voidaan tarkastella toimenpiteiden yhteisvaikutus.
- Kunnan tehtävänä on kasvattaa kuntalaisten ympäristötietoisuutta (ympäristökasvatus, tiedotus) sekä motivoida heitä kestävän kehityksen mukaiseen toimintaan.
- Kunta lisää yhteistyötä niin hallinnon sisällä kuin sidosryhmien kanssa sekä parantaa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia lähiympäristön suunnittelussa ja päätöksenteossa.

TOIMENPITEET
- Kaupunki ottaa hankintaohjeissaan huomioon kestävän kehityksen kriteerit Toteutus: Järkivihreää toimintatapaa käytetään apuna kaupungin uutta hankintaohjetta laadittaessa ja sovellettaessa.
- Kaupunki pitää autokantaa uusittaessa yhtenä mahdollisena valintakriteerinä CO2-päästöjen minimoinnin Toteutus: Käydään avoin keskustelu siitä mitä ympäristöystävällisiä energiamuotoja on tarjolla, ja mitä vaihtoehtoja aletaan käyttää uutta kalustoa hankittaessa.
- Kaupunki jatkaa hedelmällistä yhteistyötä Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) kestävä kehitys koulutusohjelman kanssa, mutta tekee sitä järjestelmällisemmin. Toteutus: Palveluyksiyöiden päälliköt ja HAMKin Forssan laitoksen kestävän kehityksen opettajat yhdessä etsivät keinoja nykyistä laajemmista yhteistyömahdollisuuksista.
- Kaupunki liittyy ICT-laitteiden leasingrahoitus ja elinkaarenhallinta puitesopimukseen. Käytössä on aina ajantasaiset laitteet, mikä parantaa tuottavuutta. Vuokralaitteiden lähdettyä palautukseen ne kunnostetaan ja myydään eteenpäin — laitteiden koko elinkaari pitenee. Kyseisen sopimuksen toimittajana toimii 3 Step It ja sopimus on voimassa 04/2018 asti.
- Kaupunki ottaa käyttöön "Järkivihreät" aloitteet henkilöstön aloitetoiminnan teemaksi. Toteutus: Aloitteita varten laaditaan oma Järkivihreät aloitteet lomake. Järkiehdotukset palkitaan.
- Kaupunki lähtee mukaan Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus 2050:een Toteutus: Kaupunki lähtee mukaan valitsemallaan kärjellä ja pitää melua asiasta ja haastaa muita forssalaisia yrityksiä mukaan.

- Kaupunki toimii tavoitteellisena FISU-kuntana (Finnish Sustainable Communities)
- Kaupungissa toimii ekotukihenkilöverkosto. Kaupungin työntekijöistä 10 prosenttia on koulutettuja ekotukihenkilöitä. Yhteystaho/vastuu:
- Kaupunki mahdollistaa energiatehokkaan rakentamisen ja yritystoiminnan omalla alueellaan. Kaavoitus- ja rakentamistapaohjeisiin sekä tontinluovutusehtoihin sisällytetään uusiutuvien energialähteiden käyttömahdollisuuksien parantaminen sekä hajautettu energiantuotanto.
- Kaupungin kiinteistöhoito ja kunnossapito on energiatehokasta. Kulutusseuranta kattaa n. 95 % määrän kokonaiskulutuksesta. Kulutustietoja seurataan ja analysoidaan säännöllisesti.
- Kaupunki käyttää tilojaan monipuolisesti ja vähentää niiden hukkakäyttöä. <ul style="list-style-type: none"> o Iltaisin päiväkotien ollessa kiinni siellä voisivat kokoontua nuoret /eläkeläiset (kutomiskerhoineen) palvelutuotannon tilankäyttöä pyritään tehostamaan o kaupunki teettänyt palveluverkkoselvityksen o luovutaan tarpeettomiksi käyvästä tiloista kiinteistöstrategian mukaisesti

4.2. Järkivihreät palvelulupaukset yksiköittäin

Keskushallinto ja toimistopalvelut

Kaupungin keskushallintoon sisältyvät kaupungin keskusjohto ja konsernihallinto, kehittäminen ja markkinointi, elinkeinot, koko kaupunkia koskevat hallinto- ja toimisto-, atk-, painatus- postitus-, puhelinvaihte-, talous-, henkilöstöpalvelut ja kaupungin keskusarkisto. Lisäksi keskushallinto vastaa joukkoliikenteestä, keskushallinnon kirjaamotehtävistä, kunnallisen pysäköinninvalvonnan tehtävistä, viestinnästä ja ulkoisista suhteista.

Keskushallinnossa työskentelee 45 henkilöä, joista toimistopalveluyksikössä 25. Toimistopalveluyksikkö hoitaa Forssan kaupungin n. 20 palveluyksikön ja Loimijoen Kuntapalvelut Oy:n toimistopalvelut.

Keskushallinnon työstämät palvelulupaukset soveltuvat noudatettavaksi kaikessa toimistotyössä.

TOIMENPITEET
- Kierrätän käyttökelpoiset tarvikkeet ja tavarat.
- Kierrätän ja lajittelen syntyneen jätteen oikein.
- Pyrin osaltani lisäämään sähköisten toimintatapojen käyttöä.
- Hyödynnän koneiden virransäästöasetuksia tehokkaasti sammutan laitteet lounastaukojen ja pidempien palaverien ajaksi.
- Sammutan valot poistuessani huoneesta lyhyemmäksi ajaksi, kuten kahvitauolla.
- En pidä turhaan puhelimen laturia kiinni seinässä.
- Hyödynnän tavaroiden, lehtien ja kirjojen yhteiskäyttöä.

- Suosin digilehteä tavallisen sijaan.
- Noudatan sovittuja sääntöjä yhteistilauksista.
- Hyödynnän verkkotulostinta, en tarvitse omaa tulostinta.
- Vähennän tulostamista ja tallennan asiakirjat sähköiseen muotoon. Opettelen tulosasetukset, muutan kaksipuoleisen tulostuksen oletukseksi sekä vähennän väritulosteiden käyttöä.
- Huolehdin fyysisestä kunnostani - käytän portaita aina kun mahdollista.

Forssan vesihuoltoliikelaitos

Kaupungin yleisenä vesi- ja viemärlaitoksena toimivan vesihuoltoliikelaitoksen tehtävänä on tuottaa yhdyskunnan vedenhankintaan ja viemärointiin liittyvät ajantasaiset palvelut kilpailukykyisesti. Järkivihreä Forssan vesihuoltoliikelaitos pitää huolen siitä, että käytössä olevien pohjavesialueet säilyvät käyttökelpoisena myös tuleville sukupolville, ja että toiminnassa hyödynnetään sellaista vesilaitostekniikkaa, joka kuormittaa ympäristöä mahdollisimman vähän. Järkivihreän toiminnan peruskiviä ovat jätevedenpuhdistuksen aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentäminen (kemikaalien käytön minimointi) ja pohjavesivahinkojen ennaltaehkäisy ja torjunta.

Jätevedenpuhdistamo sijaitsee Sortohaassa ja on tyypiltään esiselkeytyksellä varustettu biologis-kemiallinen jälkisaostuslaitos. Laitoksen käsittelemä jätevesimäärä vuonna 2014 oli 2 200 000 m³. Puhdistettu jätevesi johdetaan Loimijokeen. Johdettavan jäteveden laatu täyttää pääosin lupaehdoissa annetut arvot. Jätevedenpuhdistamo aiheuttaa myös ajoittaisia sumu- ja hajuhaittoja lähiympäristössä. Puhdistamolla syntyvä mädätetty jätevesiliete menee Kiimassuon (Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy) jätteenkäsittelyalueelle, jossa se jälkikypsytetään. Hygienisoitu lopputuote viedään pelloille. Puhdistamo on rakennettu vuonna 1974 ja laajennettu biologisella osalla 1984. Lietteen mädätyslaitos on otettu käyttöön vuonna 2000 ja muutettu myöhemmin sakeamamädättämöksi. Meneillään olevassa jätevedenpuhdistamonsaneerauksessa ja laajennuksessa tavoitellaan laitoksen ympäristöluvan käsittelyvaatimuksiin pääsemistä ja kapasiteetin lisäämistä 25 000 – 30 000 asukkaan jätevesien käsittelemiseksi. Mädätyksen kapasiteetti on arvioitu riittäväksi eikä mädättämöä saneerata tässä yhteydessä.

TOIMENPITEET
- Jätevedenpuhdistamon puhdistustehokkuuden parantaminen ja jätevedenpuhdistuksen aiheuttaman ympäristökuormituksen vähentäminen. Toteutus: Puhdistamon saneeraus ja laajennus. Kustannukset: 8,5 milj. e.
- Jätevedenpuhdistamon prosessien ohjausautomaation energiatehokkuuden kehittäminen (hapensäätötarpeen) mukaan. Aikataulu: Jatkuvaa
- Typpenpoiston tehostaminen jäteveden puhdistuksessa Toteutus: Jätevedenpuhdistamon saneeraustoimenpiteet. Aikataulu: Uudet lupaehdot astuvat voimaan 2017 alussa sisältäen typpenpoistovaatimukset. Kustannukset: Sisältyy käyttö- ja huoltokuluihin.

<ul style="list-style-type: none"> - Automaattinen mittarinluenta. Etäluennan avulla mittaustiedot luetaan suoraan tietojärjestelmiin ilman tarvittavaa paikan päällä käymistä. Mahdollistaa mm. todelliseen kulu- tukseen perustuvan laskutuksen. Aikataulu: Tulee vuoden 2015 aikana käyttöön. Tavoitteena on että tulevaisuudessa mit- tari lähettää tiedon kuluttajille tekstiviestinä, jos kulutuksessa muutoksia.
<ul style="list-style-type: none"> - Koneiston ja laitteiston uusimisen yhteydessä muutetaan mm. pumppujen käyttö taajuusmuuttajakäytölle. Pumppujen pyörimisnopeuden säätö taajuusmuuttajia käyttämäl- lä parantaa pumppauksen energiatehokkuutta. Energiatehokkuuden lisäksi taajuusmuut- tajakäyttö antaa mahdollisuuden pumppaustehtävän optimointiin.
<ul style="list-style-type: none"> - Mädättämön biokaasun hyötykäyttö. Kaasulla jauhetaan sähköä kaasumootorilla ja lämpöä höyrynkehittimellä. Sähköä saadaan parhaimmillaan n. kolmasosa laitoksen tar- vitsemasta energiasta. Höyryä käytetään mädättämöön syötettävän lietteen lämmityk- seen ja myös rakennusten lämmitykseen.

Infrapalvelut

Infrapalvelut suunnittelee, kehittää, rakentaa ja rakennuttaa sekä ylläpitää kaupungin katutilaa ja viheralueita yleisten sekä kaupungin omien vaatimusten ja tarpeiden mukaisesti. Vuonna 2014 ylläpidettävää katu- ta oli noin 210 km, kaavoitettuja puistoja 104 ha, siltoja 18 kappaletta ja katuvalaisimia noin 5 500 kappaletta sekä 17 liikennevaloristeystä.

Infrapalveluiden tavoitteena on luoda taloudellisesti sujuva, turvallinen ja viihtyisä viheralue- ja liikenneympä- ristö. Liikenneympäristöjen suunnittelussa otetaan huomioon entistä enemmän hulevesien hallinta ja lumitilat. Nykyisen katuomaisuuden hallinta ja ylläpidon kehittäminen on kaiken toiminnan perustana.

TOIMENPITEET
<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistyö luonnonsuojelualueiden hoitoperiaatteiden sekä eriluonteisten luonnon moni- muotoisuuden tähtäävien puistojen ja metsien hoitoperiaatteiden määrittelyssä. - Puistoilla kuten luontoympäristöllä yleensä on huomattavia stressistä palauttavia vaiku- tuksia. Puistoissa voidaan järjestetään kaikille avoimia erilaisia sosiaalisia ja yhteisöllisiä tapahtumia sekä aktiviteetteja kuten frisbeegolfrata Mäkilammin alueelle.
<ul style="list-style-type: none"> - Katujen, siltojen, valaistuksen, vesihuollon suunnittelu (sadevesi, jätevesi ja vesijohto) ja rakentaminen toteutetaan optimoimalla mahdollisimman tehokas katujen ja tekniikan käyttö niin, että katualueiden koot ovat riittävän suuret tulevaisuudessa lisääntyvien lu- mi- ja vesisateiden hallitsemiseksi.
<ul style="list-style-type: none"> - Kunnossapitokalusto: Kalusto pyritään saamaan mahdollisimman monipuoliseen ympärivuoti- seen käyttöön. Kalustoa uusittaessa valintakriteereinä voivat olla vaihtoehtoiset energia ratkai- sut kuten maakaasu- ja sähköautot sekä hybridiajoneuvot.
<ul style="list-style-type: none"> - Puistojen ylläpidon ja hoidon kehittäminen ympäristö- ja asiakasystävälliseksi Toteutus: Luonnonmukaisten lannoitteiden käyttö. Torjunta-aineiden käytön vähentämi- nen lähes nollassa tasolla. Kehitetään hoitotapoja erilaisiin ympäristöihin ja hoitolo- hkoihin niin ettei esimerkiksi torjunta-aineita tarvitse käyttää. Ulkoilualueilla ja kaupungin metsis- sä säilytetään vanhoja puita. Tavoite kirjataan myös metsänhoitosuunnitelmiin.

<p>- Tehostetaan maamassojen kierrätystä ja uusiokäyttöä. Puistojen ja katualueiden kunnossapidossa keväällä ja syksyllä kerättävät lehdet kompostoidaan ja kierrätetään uuteen kasvualustaan. Kompostointi vaatii rakennettavaksi viemäroidyn asfalttipohjaisen kenttä. Esim. 1. Puistojen rakentamisessa paikalla olevien maamassojen uusiokäyttö / kierrättäminen käsittelyn kautta. Esim. 2. Puistojen kunnossapidossa vuosittain vaihdettavat hiekat uusiokäytetään / kierrätetään uuden kasvualustan joukkoon. Esim. 3. Puistojen leikki- paikkojen perusparantamisessa lajittumattoman turvasannan uusiokäyttö / kierrättäminen uuden turvasantakerroksen alaosaan tai uuden kasvualustan joukkoon. Toteutus: Jo kaavoitusvaiheessa ja katusuunnitelmissa mietitään katujen ja vesihuollon rakentamisen ylijäämämaiden ja täyttötarpeiden järkivihreät vaihtoehdot.</p>
<p>- Laaditaan Forssan kansallisen kaupunkipuistoalueen hoito- ja käyttösuunnitelma.</p>
<p>- Toimintasuunnitelman laadinta tyhille tonteille ja haittaeläimille: Määritetään rakentamattomien tonttien ylläpidon toiminnan ohjeet, kuten niittäminen 2-3 vuoden välein. Rakentamattomille tonteille istutetaan metsitystaimia, jolla estetään esimerkiksi rikkaruohojen kasvamisen</p>
<p>- Rakennetaan syötävä puutarha: Pääpaino helppohoitoisuudessa, mikä ei sido liikaa resursseja alkutöiden jälkeen. Kirjataan osana kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan. Mahdollisia hyötykasvilajeja: Marjapensaat (tyrni), mintut, mäkimeirami, salvia, venäläinen rakuuna, timjami, raparperi ja nokkonen.</p>
<p>- Vesijohtovesi korvataan jokivedellä mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi lumenkaatopaikan hoidossa, kasvien kastelussa, katujen ja yleisten alueiden pesussa.</p>
<p>- Laaditaan hulevesisuunnitelma Forssan kaupungille, joka toimii ohjeena kaavoituksessa ja katualueiden suunnittelussa. Hulevesisuunnitelmassa on ohjeet niin teollisuuskiinteistöjen kuin omakotikiinteistöjen sadeveden ympäristön kannalta kestävästä viivästy- ja imeytysratkaisuista, jotka vähentävät hulevesien aiheuttamia tulvahaittoja ja vesistökuormituksia. Toteutus: Forssan kaupungin Hulevesisuunnitelma</p>
<p>- Suomi puhtaaksi - päivässä! Ympäristökampanja Toteutus: Keväiset siivoustalkoot.</p>
<p>- Nostetaan pyöräilyn osuutta kaupungin kulkumuotojakaumassa Kaupunki miettii paikkaansa pyöräilykuntien verkostossa, johon se kuuluu. Toteutus: Tavoitteena on nostaa pyöräilyn osuutta kaupungin kulkumuotojakaumassa, ja kannustaa asukkaitaan sujuvaan vähähiiliseen liikennöintiin.</p>

Maankäyttöpalvelu

Maankäyttöpalvelu osallistuu maankäytön suunnitteluun, neuvottelee ja laatii maankäyttösopimuksia, kauppa- kirjoja ja maanvuokrasopimuksia, hankkii maata kaupungin omistukseen ja suorittaa kiinteistöjärjestelyjä sekä toimii kaupungin ja kaupunkilaisten edunvalvojana kaupungin maaomaisuutta koskevissa kysymyksissä. Maan- hankinta tehdään kaupunkirakenteen kannalta ”oikeista” paikoista, jolloin järkevä kaavoitus on mahdollista.

Maankäyttöpalvelu tekee erilaisia mittaus- ja maastonmerkinätehtäviä, kartoituksia, erikoismittauksia ja maaperätutkimuksia muun muassa kartantuotannon, kiinteistömuodostuksen, suunnittelun ja rakentamisen tarpeita varten. Asiakkaita ovat pääosin kaupungin eri hallintokunnat ja liikelaitokset, muut kunnat, maa- ja talonrakennusalan yritykset ja yrittäjät, teollisuus- ja liikeyritykset sekä kotitaloudet.

TOIMENPITEET
<ul style="list-style-type: none"> - Ajoneuvoja uusittaessa pyritään mahdollisimman pienipäästöisiin ratkaisuihin, huomioiden kuitenkin tosiasiallinen käyttötarve, jossa tärkeimpinä kriteereinä ovat käytännön maastokelpoisuus sekä mittauslaitteiston kuljetuskapasiteetti. Valintakriteereinä mm. CO2-raja sekä vaihtoehtoiset moottorit: hybridi, FlexiFuel, kaasu, sähkö, vety. - Ajoneuvojen renkaiden uusittaessa valintakriteerinä on polttoainetaloudellisuus (hankitaan mahdollisimman matalan vierintävastuksen renkaat).
<ul style="list-style-type: none"> - Mittauslaitteiden ja muiden työvälineiden akkujen hankinnoissa suositetaan mahdollisimman tehokasta ja pitkäikäistä akkuratkaisua, jolloin akkujen vaihtoväli pitenee. - Uusittavaksi tulevat työkalut ja -välineet sekä erilaisten tarvikkeiden pakkausmateriaali kierrätetään mahdollisimman tehokkaasti.

Tilapalvelu / Forssa Asunnot Oy/ Forssan Liike- ja Teollisuuskiinteistöt Oy

Tilapalvelu ylläpitää kaupungin hallinnoimia kiinteistöjä. Kaupungin vuokra-asuntoja hallinnoi Forssa Asunnot Oy ja liike- ja teollisuuskiinteistöjä Forssan Liike- ja Teollisuuskiinteistöt Oy. Oikein ajoitetut hoito- ja korjaustoimenpiteet pidentävät rakennusten elinkaarta ja pienentävät ylläpidon kokonaiskustannuksia.

TOIMENPITEET
<ul style="list-style-type: none"> - Rakennusten hoito- ja käyttötarkoituksen valinta tehdään siten, että rakennuksiin tarvitaan mahdollisimman vähän muutoksia tai isoja korjauksia.
<ul style="list-style-type: none"> - Uudisrakentamisessa, korjaamisessa ja rakennuttamisessa on tavoitteena rakennusten pitkä elinkaari, energiatehokkuus ja ympäristökuormituksen vähentäminen. Suunnitteluasiakirjoihin lisätään kiinteistön huoltokirja. Rakennusmateriaalien uusiokäyttöä ja kierrätystä lisätään.
<ul style="list-style-type: none"> - Osallistutaan hankkeisiin joissa saadaan lisätietoa materiaalien säästämisestä ja kierrätyksestä. Esimerkiksi elementtien kierrätysmahdollisuuksia tutkiva hanke yhteistyössä maankäytön suunnittelun, Tampereen teknillisen yliopiston ja Forssa Asunnot Oy:n kanssa.
<ul style="list-style-type: none"> - Kaupungin omistamien suojeltujen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjausperiaatteet sovitaan yhteistyössä kaupunginarkkitehdin kanssa.
<ul style="list-style-type: none"> - Kaupunki käyttää uusiutuvalla energialla tuotettua sähköenergiaa.
<ul style="list-style-type: none"> - Kaupungin palveluverkkoratkaisu on päätetty ja kiinteistöjen ylläpito hoidetaan vastuullisesti.

Rakennusvalvonta ja Ympäristöpalvelut

Rakennusvalvonta ohjaa rakennushankkeita, myöntää rakennusluvut ja valvoo lupien toteutumista sekä valvoo rakennetun ympäristön hoitoa. Rakennuslupahankkeita ohjattaessa edistetään pitkän elinkaaren rakennusten rakentamista.

Ympäristöpalvelut vastaa kunnalle lainsäädännössä kuuluvista ympäristönsuojelun ja maa-aineslain mukaisista viranomaistehtävistä, joihin kuuluu mm. lupa-, ilmoitus- ja rekisteröintiasioiden käsittely ja valvonta. Ympäristöpalvelut huolehtii omalta osaltaan ympäristönsuojelun suunnittelusta ja kehittämisestä, ympäristön tilan seurannasta sekä osallistuu tarvittavan ympäristönsuojelua koskevan ohjauksen ja neuvonnan järjestämiseen.

TOIMENPITEET
- Rakentajia ohjataan siten, että tonttien pinta-alasta maksimoidaan hulevettä imevät pinnat ja minimoidaan imemättömät pinnat.
- Rakennuslupa-asiakirjoihin pyydetään liitettäväksi selvitykset tontin pinnan muotoilusta ja pintarakenteista.
- Rakennuslupien yhteydessä opastetaan asiakkaita materiaalien säästämistä ja kierrätyksestä sekä materiaalien sääsuojauksen tarpeellisuudesta.
- Kiinteistö- ja tilavalintoja tehtäessä ohjataan asiakkaita valitsemaan tarkoitukseen sopiva, mahdollisimman pieniä muutos- ja korjaustarpeita vaativa kohde.
- Ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavien toimintojen ohjaaminen alueille, joista aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa ympäristölle ja asutukselle.
- Ympäristön ja luonnonvarojen tilaa kuvaavat selvitykset, eläimistö- ja kasvillisuuskartotukset, monimuotoisten biotooppien inventointi.
- Kunnan tehtävänä on edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Tavoitteena on säilyttää monimuotoinen ympäristö, missä sekä ihminen että luonto voivat hyvin. Luonnonuojeluperiaatteet ovat käytössä osana yleistä maankäytön suunnittelua.

Kaavoitus / Maankäytön suunnittelu

Maankäytön suunnittelun tehtävänä on huolehtia kaupungin maankäytön yleispiirteisestä suunnittelusta, asemakaavoituksesta ja kaupunkikuvasta sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin rakennuksiin liittyvien selvitysten sekä rakentamista ja korjaamista linjaavien ohjeiden valmistelusta. Yksikön tehtävänä on luoda edellytykset viihtyisien, toimivien ja ekologisesti kestävien elinpiirien rakentamiselle kaupungin kaikille asukkaille sekä yhteisöjäsenille.

Uutta rakentamista suunnitellaan maastoon ja rakennettuun ympäristöön sovittaen siten, että maisema, luonto, maaperä, vesivarat, ilmasto sekä taloudelliset, terveelliset ja turvalliset yhdyskuntarakenteen rakentamisperiaatteet ja rakentamisesta aiheutuvat vaikutukset otetaan huomioon. Toiminnot sijoitetaan kaupunkirakenteen kannalta oikeisiin paikkoihin. Esimerkiksi pellot säilytetään viljelyssä. Kaavoituksessa säilytetään ja jopa

lisätään ekologisia käytäviä ja luonnon monimuotoisuutta sekä edistetään olemassa olevan rakenteen ja rakennusmateriaalin hyödyntämistä.

Forssan kaupungin pinta-alasta, 254,7 km², on asema- ja rantakaavoitettu yhteensä 14,68 km² eli 5,8 %. Asemakaavoitetusta alueesta 62,3 % on korttelialueita, 23,0 % virkistysalueita, 14,3 % liikennealueita ja 0,4 % muita alueita. Forssalaisista 90 % asuu asemakaavoitetulla alueella.

Vanhoilla alueilla rakentamisen ohjauksessa ja rakennustapaohjeissa esitetään kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttämistä ja uuden sovittamista arvoympäristöön.

Tavoitteet

- Kaupunkirakenteen eheyttäminen
- Kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttäminen
- Keskustan elinvoimaisuuden säilyttäminen

TOIMENPITEET
- Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen kehittäminen Toteutus: Asemakaavojen suojelumääräykset, alueelliset rakennusjärjestykset ja rakentamistapaohjeet yhdessä rakennusvalvonnan kanssa.
- Rakennus- ja kulttuuriympäristön inventointi Toteutus: Rakennus- ja kulttuuriympäristön inventoinnin täydentäminen kaavatyön yhteydessä
- Asukasrakenteen monipuolistaminen ja kaupunkirakenteen laajentaminen Toteutus: Linikkalan asemakaavat ja Haudankorvan alueen muutos teollisuudesta asuinalueeksi
- Keskustan kaupallisen ja muun toiminnallisen elinvoimaisuuden turvaaminen Toteutus: Suurmyymälät ja ostoskeskukset pidetään keskustassa ja kaavoissa mahdollistetaan ydinkeskustalle tyypillisen erikoistavarakauppa keskustassa.
- Uudisrakentamisen, korjaamisen ja rakennuttamisen ympäristökuormituksen vähentäminen Toteutus: Osallistutaan muiden kanssa hankkeisiin. Esimerkiksi elementtien kierrätysmahdollisuuksia tutkiva hanke Tampereen teknillisen yliopiston ja Forssa Asunnot Oy:n kanssa.
- Nykyisen rakennuskannan tarkoituksenmukaisen hyväksikäytön edistäminen Toteutus: Seurataan aktiivisesti asemakaavojen ajanmukaisuutta. Asemakaavaa muuttamalla tehdään mahdolliseksi olemassa olevien rakennusten hyväksikäyttäminen sekä käyttämättömiksi tai vajaakäyttöisiksi jääneiden tai jäävien, käyttökuntoisten ja kunnostuskelpoisten rakennusten uudenlaiset käyttötarkoitukset.
- Forssan kansallinen kaupunkipuistoalueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen (esim. Nummilähde, Saksanrimpi jalopuumetsikkö, Loimijoki-Mäkilampi alue) yhdessä infrapalvelujen ja ympäristösuojelun kanssa.
- Luontoselvitykset Toteutus: Kaavoituksen pohjaksi laaditaan riittävät luonto- ja maisemaselvitykset. Kaavaselvityksiin liitetään alustavat luonnon monimuotoisuuteen tähtäävä eriluonteisten puistojen hoitoperiaatteet.

<ul style="list-style-type: none"> - Kaupungin omistamien metsien Metso-kohteiden kartoitus. Metsänhoidossa perustana ”Hyvän metsänhoidon suositukset, Tapio, 2014 ja Taajamametsät-suunnittelu ja hoito, Metla, 2012”. - Yhteistyö ympäristönsuojelun sekä infrapalvelujen kanssa.
<ul style="list-style-type: none"> - Rakennussuojelun tehostaminen arvokkaiden rakennusten ja alueiden säilyttämiseksi Toteutus: Arvokkaiden rakennusten suojelu mahdollistetaan asemakaavoissa. Yhteistyötä arvokkaiden rakennusten säilyttämiseksi lisätään. Inventoinnit ja tiedon tuottaminen, Rakentamistapaohjeet
<ul style="list-style-type: none"> - Kaava-alueille tehdään alustavat hulevesisuunnitelmat

Sivistys- ja tulevaisuuspalvelut

Sivistys- ja tulevaisuuspalveluiden toimiala huolehtii asukkaiden varhaiskasvatus-, opetus-, vapaa- aika- ja työllisyyspalveluiden järjestämisestä. Toimialan palvelujen piirissä on päivittäin noin 2 500 lasta ja nuorta. Vakainaista henkilökuntaa toimialalla oli 31.8.2015 noin 350 henkilöä.

Toimijoiden suuresta määrästä johtuen myös toiminnan ympäristövaikutukset ovat merkittävät kaupunkitasolla mitattuna. Toimialan järjestämää toimintaa ylläpidetään lukuissa eri kiinteistöissä, joissa päivittäin kulutetaan huomattava määrä energiaa, tuotetaan jätettä ja tehdään erilaisia hankintoja.

Sivistys- ja tulevaisuuspalveluiden yhtenä tavoitteena on Forssa, Suomen lapsiystävällisin kaupunki vuonna 2017. Vision toteutumisen tueksi on valmisteltu LastenForssa –kokonaisuus, jossa on määritelty ’lapsiystävällisyys’ –käsite ja päätetty Lapsiystävällisyys –politiikka ja palvelulupaukset, jotka on konkretisoitu arkipäivän teoiksi. Samalla tavalla on konkretisoitu myös Kestävän kehityksen teot ja Järki Vihreä –kokonaisuus, jotka kuuluvat seuraavasti:

Varhaiskasvatus ja perusopetus

TOIMENPITEET
<ul style="list-style-type: none"> - Koijärven koulu-päiväkotitoiminta aloitti toimintansa 7.1.2015. Se on kyläkoulu, jossa erityisesti otetaan huomioon kestävä kehitys. Yksikössä on otettu esim. jätteiden lajittelussa käyttöön kompostori, jonka tuotosta hyödynnetään koulun omalla kasvimaalla. Opetuksen toteutuksessa mukana ovat erityisesti luonto ja ympäröivän yhteisön kanssa tehtävä yhteistyö, joka alkoi jo koulun suunnittelu- ja rakennusvaiheessa.
<ul style="list-style-type: none"> - Kaikilla varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköillä on jätteiden lajittelu kiinteistökohtaisesti: bio-, paperi-, pahvi/kartonki-, metalli-, lasi-, energia- ja sekajätteelle. Näin asian opettaminen lapsille on helppoa.
<ul style="list-style-type: none"> - Koko varhaiskasvatuksessa käytetään menetelmänä Metsämörri -toimintaa lasten luontosuhteen ja -osaamisen kehittämiseen.
<ul style="list-style-type: none"> - Esioppilaille ja perusopetusikäisille suunnatuilla lasten ja nuorten omilla nettisivuilla; MeitinFogessa, on Pallonpelastusosio, jossa julkaistaan kestävään kehitykseen liittyvää tietoa ja tekemistä. Yhteistyössä paikallisen jätehuollon ja mainostoimiston kanssa on tehty esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen käyttöön Pallonpelastus-peli. Pelissä harjoitellaan jätteiden lajittelua.

- Yhteistyössä osuuskunta Team Kestävän kanssa on suunniteltu päiväkotien käyttöön ympäristökasvatusmateriaali.
- Kaikilla päiväkodeilla on kävelyetäisyydellä metsä/luonto- retkikohde, jossa käydään lasten kanssa viikoittain. Ympäristön tunteminen lisää lapsissa halua pitää siitä huolta. Retkien aikana käytetään usein roskapihtejä ja siistitään kävelyreittiä (Roska päivässä).
- Esiopetuksessa on tarjolla yhtenä vaihtoehtona Luonto-Liikunta eskari, jonka toiminta tapahtuu pääasiassa luonnossa ja liikuntapaikoilla.
- TyykinTyyli on forssalaisen varhaiskasvatuksen tapa soveltaa Reggio Emilia pedagogiikkaa ja ReTyyki (vrt. ReMida Italiassa Reggio Emiliassa) on paikka, jonne keskitetysti kootaan jäte- ja kierrätysmateriaalia mm. paikallisilta yrityksiltä varhaiskasvatuksen ja kuvataidekoulun käyttöön. Pedagogiikkaan kuuluvat myös oppiympäristöt, jotka rakennetaan pitkälti kierrätys- ja luonnonmateriaalista. Ostettuja leluja on vain vähän tukemassa näissä ympäristöissä leikin syntymistä.

Nuorisotoimi ja työllisyyden hoito

TOIMENPITEET
- Nuorisotoimi ja työllisyyden hoito toteuttavat kestävästä kehitystä mm. Nuorten työpajan myymälän ja TexVexin avulla (materiaalin uudelleenkäyttö ja kierrätys eri vaiheissa). Rakennusmateriaalikierrätystoiminnan mahdollisuuksien selvittäminen.
- Työllisyyden hoidon asiakasvalmennuksessa ja ohjaustyössä asiakkaan mahdollinen ekotalouteen liittyvä osaaminen hyödynnetään mm. työkokeilupaikkaa valittaessa.

Liikunta- ja vapaa-aika

TOIMENPITEET
- Osa liikuntatyöntekijöistä on siirtynyt infrapalveluun eli tehtäviä on yhdistetty. Toimintojen yhdistäminen vähentää kaluston liikkumista ja muita mahdollisia hankintoja.
- Työkoneita on uusittu ympäristöystävällisemmiksi.
- Mäkilammin puisto Keskustan tuntumassa sijaitsevalle alueelle on valmistumassa luonnonmukainen lähiliikuntapaikka, jossa on esim. täysimittainen (18-koria) frisbeegolfrata ja laavu/oleskelualue. Rataa on rakennettu huomioiden luontoarvot ja ratasuunnittelun yhteydessä alueelle on tehty luontoselvitys. Alueelle suunnitellaan luontopolkuja, joiden avulla perheet voivat tutustua alueen kasvillisuuteen ja eläimistöön. Luontopolun opastuksen laadinnassa hyödynnetään mm. luontoselvityksestä saatua tietoa.

Lukiokoulutus

TOIMENPITEET
- Forssan yhteislyseossa syvennetään erityisesti kestävän elämäntavan ja globaalien vastuun aihekokonaisuutta paikallisten toimintamallien avulla. Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyiselle ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti. Pyrkimyksenä on opiskelijoiden kasvaminen vastuullisiksi

toimijoiksi, joilla on taito ja tahto toimia kestävän tulevaisuuden puolesta omassa elämässään. Kasvaakseen kestävän kehityksen aktiiviseksi edistäjäksi opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla valinnoillaan ja teoillaan on merkitystä. Forssan yhteislyseossa pohjana on seudun kuntien yhteinen kestävän kehityksen, elinkeinoelämän ja ympäristön huomioon ottava toimintamalli. Globaalin vastuun näkökulman sisällyttäminen lukion toimintaan edistää kestävän elämäntavan oppimista. Forssan yhteislyseo toteuttaa aihekokonaisuutta yhteistyössä seutukunnan järjestöjen, muiden paikallisten yhteistyötahojen sekä kansainvälisten yhteistyötahojen kanssa.

- Lukuvuosisuunnitelmassa määritellään ”kestävän elämäntavan ja globaalin vastuun aihekokonaisuuden” tavoitteiden toteuttamiseen tähtäviä toimintatapoja.
- Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Opiskelijoilla on mahdollisuus opiskella sähköisten oppikirjojen avulla. Lisäksi heitä kannustetaan vastuullisuuteen omassa toiminnassaan (esim. liikenne, ruokailu, kierrätys ja hankinnat).

Wahren-keskus

TOIMENPITEET
- Forssan museo on luomassa kokoelmatyöhön vapaaehtoistyön mallia, jonka kautta voi tarjota merkityksellistä tekemistä ihmisille. Vapaaehtoistyön mallissa yhdistetään museon kokoelmahoidon tavoitteet, yhteisöllinen toimintatapa, vapaaehtoisten intressit ja työllisyyden hoidon tavoitteet. Museon kokoelmia käydään läpi, järjestetään uudelleen ja digitoidaan. Aineiston saatavuutta parannetaan ja säilytystä tiivistetään sekä järjestelyn että poistojen kautta. Taloudellisesta ja ekologista kestävyttä on se, että kokoelmien säilytystiloja vähennetään, sosiaalisesti kestävä se, että työn kautta ylläpidetään yhteisön toimintakykyä.
- Kuvataiteilija Petra Heikkilä on Wahren-keskuksen tilauksesta luonut kierrätystä ja kestäväää kehitystä edistävän kissahahmon, jonka nimi on KATMAN. Hahmo seikkaile mm. Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n erilaisissa julkaisuissa ja kuvataidekoululla painetuissa kangaskasseissa sekä livenä erilaisissa tapahtumissa kuten, esim. Ehtootorin kierrätysteemapäivänä.
- Kuvataidekoululla yhtenä kehittämisen painopisteenä on jäte- ja kierrätysmateriaalin käytön lisääminen. Yhden koko lukuvuoden teemana se jo on ollutkin.
- Kirjaston poistettavaa materiaalia myydään tai lahjoitetaan sekä toimitetaan uusiokäyttöön mm. ReTyykiin ja puutarhoille.
- Wahren-keskuksen kulttuuritoiminnan tavoitteena, kaupungin järkivihreästä strategiasta johdettuna on resurssiviisaan (monia toimijoita, kuntalaisia osallistavaa) aineettoman (esim. musiikki) kulttuurin tuottaminen.

Loimijoen Kuntapalvelut Oy

Loimijoen Kuntapalvelut Oy palvelee asiakkaitaan noin 160 ammattilaisen voimin tarjoamalla ateriapalveluita mm. päiväkodeille, kouluille, Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymälle. Palveluihimme kuuluvat myös erilaisen kokous- ja juhlatarjoilujen järjestäminen asiakkaille. Puhtauspalvelut pitävät puhtaana päiväkodit, koulut, terveyskeskukset, sairaalan ja vanhustenhoidon tiloja. Lisäksi hoidetaan asiakkaiden laskenta- ja palkkapalvelut. Osa henkilökunnasta on koulutettu Faktian järjestämässä ympäristöosaava koulutuksessa. Koulutus antaa hyvät valmiudet ympäristövastuullisiin alakohtaisiin toimintatapoihin ateriapalvelujen ja puhdistuspalvelualan työtehtävissä toimiville.

Ateriapalvelut

Loimijoen Kuntapalvelut Oy:n ateriapalvelut tarjoavat aamupalasta iltapalaan kattavia ateriapalveluja lapsista vanhuksiin seitsemänä päivänä viikossa Forssan seudulla. Päivittäin valmistetaan kokonaisuudessaan 4 500 ateriaa. Ateriapalvelut tarjoavat ravitsemussuositusten mukaista ruokaa ja pyrimme lisäämään sesongin mukaisten raaka-aineiden käyttöä.

Eräs keskeinen ympäristöhaittojen aiheuttaja on syötäväksi kelpaavan ruoan heittäminen roskiin. Ruoan tuotanto kuluttaa paljon merkittäviä resursseja, kuten maa-alaa, vettä ja energiaa, joten jokainen ruokakilogrammi mikä ei päädy roskiin on merkittävä järkivihreä teko. Ruokapalvelut ovat vakiinnuttaneet ja etsivät uusia käytäntöjä ruokahävikin vähentämiseen ja energiatehokkuuden parantamiseen.

TOIMENPITEET
- Kartoitamme yhteistyössä eri toimijoiden kanssa tarjolla olleen, kuumen tähderuoan hyödyntämismahdollisuudet.
- Asiakkaan ajoissa ilmoittamat muutokset ruuantarpeesta voi vähentää turhaan valmistettavan ruoan määrää ja vastaavasti tähteeksi jäävään ruoan määrää.
- Luovutamme ruoka-apuun jäädytettynä ruokaa, joka ei ole ollut tarjolla.
- Päivitämme ruokalistojamme käyttämään paremmin sesonginmukaisia raaka-aineita.
- Opastamme koululaisia ravitsemuksellisesti suositusten mukaiseen ruokailuun hankkimalla peruskouluihin lautaset, joiden väri ja kuviointi opastaa koostamaan terveellisen ja monipuolisen aterian lautaselle.

Puhtauspalvelut

Loimijoen Kuntapalvelut Oy:n puhtauspalvelut tarjoavat laadukkaita puhtauspalveluja Forssan seutukunnan alueella. Päivittäin huolehditaan noin 99 000 m² siivouksesta päiväkodeissa, oppilaitoksissa, toimistotiloissa, palvelutaloissa, virastoissa, kulttuuri- ja julkisissa tiloissa sekä sairaalassa ja terveydenhuoltotiloissa ja kiinteistöyhtiöiden porraskäytävissä.

Ympäristöhallintajärjestelmä on osa toiminnan laadullista johtamisprosessia. Siivouksen laatuindikaattoreina toimivat erilaiset mittaukset kuten pölynmittaus ja mikrobimittaus.

TOIMENPITEET
- Parannamme osaltamme ja yhdessä asiakkaan kanssa sisäilmanlaatua mittaamalla sitä siivouksen jälkeen ja pitämällä laatu asetetuissa raja-arvoissa (INSTA 800).
- Pienennämme käytössä olevien kemikaalinimikkeiden määrää.
- Valitsemme tuotteiksi ympäristömerkin saaneita tuotteita, jos tuoteryhmän on se mahdollista saada.
- Kehitämme jätteen lajittelun ja sijoituksen tietoisuutta yhdessä asiakkaan kanssa.
- Kartoitamme ja minimoimme kertakäyttötuotteiden käyttöä.
- Käytämme siivousvälineinä mikrokuitutuotteita.
- Vähennämme veden käyttöä käyttämällä esikäsiteltyä siivousmenetelmää ja käytämme konemenetelmiä aina kun se on mahdollista.
- Kartoitamme pehmpaperituotteiden kulutuksen vähentämistä yhdessä asiakkaan kanssa.

Jätehuoltopalvelut

Forssan jätelautakunta toimii Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n yhteistoiminta-alueella alueen kuntien yhteisenä jätelain mukaisena jätehuoltoviranomaisena. Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n yhteistoiminta-alueeseen kuuluu 13 kuntaa, jotka ovat Akaa, Forssa, Humppila, Jokioinen, Koski TL, Loimaa, Oripää, Punkalaidun, Sastamala (lukuun ottamatta Suodenniemen ja Mouhijärven aluetta), Somero, Tammela, Urjala ja Ypäjä.

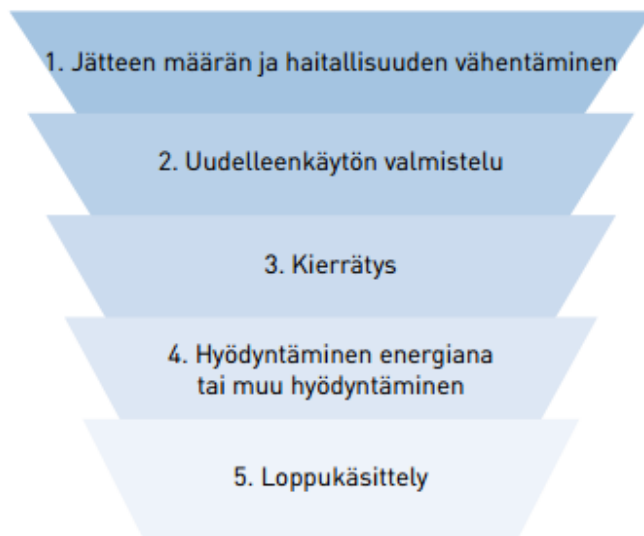
Jätelain mukaan jätehuollon vastuut ja tehtävät jaetaan palvelu- ja viranomaistehtäviin. Palvelutehtäviä hoitaa ja niistä vastaa kuntien vuonna 1995 yhdessä perustama Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy. Yhtiön keskeisiä tehtäviä ovat mm. jätteen ja vaarallisten jätteen vastaanotto, käsittely, hyödyntäminen, kierrätys ja loppusijoitus. Lisäksi yhtiö vastaa ja huolehtii mm. jätemaksujen laskutuksesta, hallinnollisista tehtävistä, joihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä, aluekeräyspisteiden ylläpidosta, loppusijoituksesta sekä valituksesta ja neuvonnasta.

Yhteistoiminta-alueella viranomaistehtäviä hoitaa jätelautakunta, jonka jäsenenä on yksi edustaja jokaisesta kunnasta. Lautakunnan alaisina viranhaltijoina toimivat jätehuoltopäällikkö sekä jätehuoltosuunnittelija. Jätelautakunnan isäntäkuntana toimii Forssan kaupunki. Jätelautakunta kokoontuu tarpeen mukaan.

Jätehuollon valvontatehtävä on jätelaissa säädetty kuntien ympäristönsuojeluviranomaisille ja alueellisille ELY-keskuksille. Jätelain ja siihen liittyvien asetusten mukaisesti jätehuollon neuvontaa antavat kunnan lisäksi myös Suomen ympäristökeskus, ELY-keskus ja tuottajayhteisöt. Myös ympäristöalan yrittäjät antavat neuvontaa toimintansa ohella.

Jätelautakunta hyväksyi jätepoliittisen ohjelman kokouksessaan 3.2.2015. Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy:n yhteistoiminta-alueen kuntien yhteinen jätepoliittinen ohjelma esittelee toiminta-alueen jätehuollon nykytilaa ja

asettaa tavoitteet ohjelmakaudelle 2015–2020. Jätepoliittisessa ohjelmatyössä asetettujen tavoitteiden päämääränä on edistää etusijajärjestyksen (Kaavio2.) noudattamista ja lisätä jätealan yhteistyötä ja sen toimivuutta. Tavoitteisiin pyritään luomalla yhteisiä ja tehokkaita malleja neuvonnan ja ohjauksen toteuttamiseksi sekä jätehuollon järjestämiseksi.

Kaavio 2. Etusijajärjestys. Kiertotalous avaa uusia mahdollisuuksia toimia.

Ohjelmassa nousee myös vahvasti esiin kiertotalousajattelu. EU:n kiertotalouden päämääränä on resurssitehokkuuden avulla vähentää jätteiden määrää vuoteen 2030 mennessä 17-24 prosenttia. Euroopan komissio 2.12.2015 julkaistussa kiertotalouspaketissa määrittellään EU:n yhteiseksi tavoitteeksi yhdyskuntajätteen kierrättämiselle 65 prosenttia vuoteen 2030 mennessä. EU:n yhteiseksi tavoitteeksi pakkausjätteen kierrättämiselle asetetaan 75 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

TOIMENPITEET
<ul style="list-style-type: none"> - Varmistetaan että kierrätyspisteverkosto on kattava ja että pisteitä on kaikille EU:n tavoitteiden mukaisille jätejakeille (muovi, kartonki, vaarallinen jäte). Toteutus: Seurataan palvelutason kattavuutta taajamittain ja eri käyttäjäryhmittäin.
<ul style="list-style-type: none"> - Kannustetaan yrityksiä jätevastaavan nimeämiseen ja materiaalihävikin vähentämiseen. Palkitaan etusijajärjestyksen mukaisesta toiminnasta. Toteutus: Yrityksille ympäristöpalkinto, jätevastaavien lukumäärä
<ul style="list-style-type: none"> - Ohjeistetaan pilaantuneiden ja muiden maaperästä kaivettujen maa-ainesten sekä rakennusmateriaalien kierrättämistä, käsittelyä ja uusiokäyttöä

<ul style="list-style-type: none"> ○ Ohjeistetaan kierrätysmateriaalin käyttöä erityisesti silloin, kun sillä korvataan neitseellisiä maa-aineksia. Kerrotaan kierrätyspaikoista ja sähköisistä maa-ainespankeista lupamenettelyn yhteydessä. ○ Varmistetaan, että maankaatopaikkoja ja maa-ainespankkeja on alueellisesti ja kaavoituksellisesti riittävästi ja että ylimääräiset maa-ainekset ohjautuvat asianmukaisen paikkaan. <p>Toteutus: Seurataan ja tiedotetaan maankaatopaikoista, maa-ainespankeista ja niihin liittyvistä projekteista ja niiden lukumääristä.</p>
<p>- Ohjeistetaan kuntia elinkaariajatteluun ja kierrätysmateriaalien käyttöön.</p> <p>Toteutus: Seurataan kuntien hankintaohjeisiin tehtyjä lisäyksiä ja pyydetään kuntakohtaisesti esimerkkejä jätteen määrän vähentämisestä. (5 kohtaa / kunta)</p>
<p>- Järjestetään tapaamisia toimijoiden ja asiantuntijoiden sekä yhteisöjen kanssa.</p> <p>Toteutus: Varmistetaan, että keskeiset toimijat tapaavat vähintään kerran vuodessa.</p>
<p>- Laadullinen lajittelu. Edistetään ja autetaan yhteisten jäteastioiden käyttöönottoa ja jaetaan tietoa eri kohderyhmille (mm. tiekunnat) kustannusten jakamisesta ja kestävästä ratkaisusta mm,</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ lukollisten astioiden käyttö ja roskaantumisen ehkäisy ○ tiedotetaan kimpan perustamisen vaiheista ○ kuvalliset lajitteluohjeet <p>Toteutus: Asiakastytyväisyyskyselyt. Seurataan kimppa-astiailmoitusten määrää ja kuvallisten lajitteluohjeiden määrää jätepisteissä.</p>

5. Kestävästi Forssassa

Ympäristön tila

Yhdyskuntaa kehitetään kokonaisuutena ekologisesti kestävällä tavalla. Toiminnoille etsitään oikeat paikat ja niiden ympäristövaikutukset minimoidaan korkeatasoisilla suunnittelu- ja toteutusratkaisuilla. Jatkuvaa ympäristön tilan seurantaan tarvitaan kaiken ympäristöön kohdistuvan suunnittelun, toimenpiteiden ja päätösten pohjatiedoksi.

Joet, järvet ja vesien laatu

Loimijoen valuma-alueen yläosa sijaitsee Forssan seudun kuntien alueella, jolla harjoitetaan sekä maa- että metsätaloutta. Vaikka suurin pistemäinen fosforikuormittaja Loimijoen yläjuoksulla on tällä hetkellä puhdistetut yhdyskuntajätevedet, niin kaikkiaan suurin kuormitus tulee hajakuormituksena. Hajakuormitusta aiheuttavat peltoviljely, karjatalous, haja-asutus, metsätalous, luontainen huuhtouma ja ilmalaskeuma. Kuormitus nostaa vesien ravinnepitoisuuksia ja erityisesti jätevedet aiheuttavat hygieenistä likaantumista. Loimijoen veden tila kaupungin jätevedenpuhdistamolta alavirtaan mentäessä on yhä huono, vaikka muualla Suomessa jokivedet ovat monin paikoin puhdistuneet. Puhdistamon saneerauksella ja laajennuksella tulee olemaan veden laatu parantava vaikutus.

Viimeksi vuonna 2001 tutkittiin laajemmin Forssan vesistöjen vedenlaatua. Tutkimusten mukaan Kokonjärven ja Ahvenlammen tilanne on huonontunut. Kokonjärven tila oli käyttökelpoisuusluokaltaan huonoa kun se vuonna 1996 oli vielä välttävä. Ahvenlammin vesi oli käyttökelpoisuusluokaltaan välttävää kun se vuonna 1996 vielä oli tyydyttävää. Matkunjärven, Luola- ja Kiimalammin vedenlaadut olivat edelleen tyydyttäviä. Vähäjärven, Halinanlammin ja Raitoonlammin vedenlaadut olivat edelleen välttäviä. Lunkinjärven ja Valijärven vedenlaadut olivat edelleen ainoina erinomaisia.

Pohjavesialueet ja niiden suojelu

Forssan keskustassa pohjavedet kulkevat harjualueella linjassa Kaukjärvi-Linikkalanlampi-Mäkilampi. Leveys vaihtelee 200-800 metriä. Pohjavesi on yleensä laadultaan parempaa kuin pintavesi. Merkittävimmät pohjavesialueet esiintyvät harjumuodostelmissa. Forssan kaupungin alueella on selvitysten mukaan viisi I-luokan tärkeää pohjavesialuetta ja kolme II-luokan pohjavesialuetta. Pohjavesialueet ovat usein alttiita likaantumiselle, koska hiekka- ja sora-alueilla maaperän läpäisykyky on hyvä. Pohjavesien laatua vaarantavia tekijöitä Forssassa ovat vanhat kaatopaikat, maa-ainesten ottaminen, liikenne, maatalous ja asutus sekä hautausmaa ja teollisuus. Ennaltaehkäisy pohjavesien suojelussa on ensiarvoisen tärkeää, koska syntyneiden vaurioiden korjaaminen on vaikeaa ja kallista. Erityisesti valtatie 10 suojausta pitäisi kiirehtiä.

Kaavoitusperiaatteena on aivan viime vuosina ollut, että uutta asutusta tai teollisuutta ei pohjavesialueille sijoiteta. Ja jos kaavoitetaan, niin kaavamääräyksillä minimoimaan riskit mahdollisimman pieniksi. Lisäksi kaupungin ympäristönsuojelumääräyksillä pyritään vähentämään vesien pilaantumisen riskiä.

Vuonna 2014 tehtiin Forssan omakotitalokiinteistöjä koskeva öljysäiliökartoitus. Kartoituksessa selvitettiin käytössä olevien ja käytöstä poistettujen säiliöiden määrä, sijainti ja kunto. Kyselyn tietoja päivitettiin kaupungin ja pelastuslaitoksen tietojärjestelmiin. Selvityksen mukaan pohjavesialueilla käytössä olevista säiliöistä 16 % sijaitsi maan alla bunkkerissa ja loput säiliöt olivat maan päällä.

Vesihuoltolain mukaan kunnan tulee yhdessä vesihuoltolaitoksen kanssa kehittää vesihuoltoa siten, että kuntalaisille turvataan sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä. Forssan vesihuoltoliikelaitoksen jakama vesijohtovesi on hyvälaatuista pohjavettä, joka otetaan Linikkalan ja Vieremän vedenottamoilta. Uusien pohjavesialueiden käyttöönottomahdollisuuksia on tutkittu vuosia, mutta toistaiseksi uusia alueita ei ole otettu käyttöön.

Luonnonsuojelu ja virkistyskäyttö (kaupunkiympäristö ja viihtyisyyden parantaminen)

Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen on mahdollista myös varsinaisten suojelualueiden ulkopuolella. Tehokkaana maa- ja metsätalouden, rakentamisen ja muun maan käytön vuoksi alkuperäistä, luonnontilaista kasvillisuutta on jäljellä vain laikuittain. Suunnittelussa tulisikin kiinnittää erityistä huomiota näiden pienien, mutta paikallisesti tärkeiden luonto-kohteiden säilyttämiseen (Forssan kaupungin luontokohteet 1998). Myös kaupunkialueen vihersuunnittelussa voidaan monimuotoisuutta lisätä esimerkiksi kaavoituksessa ja hoitosuunnitelmissa (vihervyöhykkeet, kasvilajivalinnat, hoitotoimenpiteet).

Forssan taajama on rakennettu melko väljästi, joten viheralueita on enemmän kuin monessa muussa kaupungissa; puistoja yli 300 ha. Pelkkä vihreys ei aina kuitenkaan riitä, vaan viheralueilla pitää olla eri käyttötarkoituk-

siin siten, että niillä on polkuja, pyöräteitä, kalusteita, leikkipuistoja ja palveluita. Maisema-arkkitehti Helena Saatsin vuonna 1991 tekemän suunnitelman mukaisesti Forssan keskuspuistoa kehitetään luonnon omiin voimavaroihin perustuvaksi viheraluekokonaisuudeksi, joka vaihettuu vähitellen ihmisen rakentamasta maisemasta luonnonmaisemaksi. Suunnitelmaa on toteutettu tähän mennessä Yhtiönpuiston osalta. Kansallisen kaupunkipuiston alueella luokittelu eriluonteisiin puistoalueisiin on vasta aluillaan.

Maisemallisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen muodostavat valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt, joita ovat mm. Kehräämön alue, Yhtiönpuisto ja Wahreninkatu kaupungin keskustassa. Kehräämön alueella on ansiokkaasti yhdistetty vanhan tehdasmiljöön uudelleenkäyttö ja maisemansuojelu. Kehräämöalueen halki virtaavan Loimijoen kunnostus ja uusitut rantapenkereet täydentävät kokonaisuutta.

Erilaisiin tarpeisiin soveltuvia virkistyskäyttöön soveltuvia alueita tulisi olla riittävästi sekä asuntoalueiden välittömässä läheisyydessä että erillisillä retkeilyalueilla. Virkistyskäyttöä rajoittavat usein yleisten virkistysalueiden puuttuminen, maisemavauriot ja rantarakentaminen. Yleistä viihtyisyyttä vähentää tienvarsien, asuinalueiden ja viheralueiden roskaantuminen.

Forssan kansallinen kaupunkipuisto

Kansallisen kaupunkipuiston idea on lähtenyt Ruotsista, jossa ensimmäinen kaupunkipuisto perustettiin Tukholmaan vuonna 1994 (www.ekoparken.se). Suomessa kansallisia kaupunkipuistoja on tähän mennessä perustettu 8. Ensimmäinen puisto perustettiin Heinolaan vuonna 2001, seuraavana vuonna Hämeenlinnaan ja Poriin, Hankoon vuonna 2008 ja Porvooseen 2009. Viimeisimmät ovat Turku ja Kotka. Kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksena on tuoda paikan historiaa ja luontoa esille ja saada näin ihmisiä tiedostamaan paremmin ympäristöään. Kaupunkiympäristöä voi ajatella laajana eheänä kokonaisuutena, jossa rakennettu kaupunkiympäristö ja kaupunkiluonto kohtaavat.

Kansallinen kaupunkipuisto on status, jonka kaupunki voi hakea ympäristöministeriöltä. Forssassa sai tämän statuksen keväällä 2015. Kansalliselle kaupunkipuistoalueelle laadittavan hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö.

Forssassa kohtaavat avoimet peltomaisemat, harjuluonto sekä teollisuustoiminnan ympärille kehittynyt kaupunki. Punatiiliset teollisuusrakennukset ja niiden ympärille muodostunut teollisuusyhdyskunnan tarpeisiin kasvanut kaupunki puistoineen, työväenasuinalueineen, johtajien huviloineen on synnyttänyt ainutlaatuisen monikerroksellisen kaupunkirakenteen selkärangan. Kaupungin ytimen läpi virtaa Loimijoki, joka yhdistää muut maisematekijät kiehtovaksi kokonaisuudeksi. Forssan kaupunkirakenne kertoo ainutlaatuista tarinaa tämän valtakunnallisella tasollakin merkittäväksi katsotun teollisuusyhdyskunnan kehityksestä.

Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ekologiset käytävät
- Luontokohteiden tilan säilyttäminen ja parantaminen
- Virkistyskäyttömahdollisuuksien turvaaminen eri ikäisille asukkaille
- Ympäristön viihtyisyyden parantaminen
- Ympäristöseikkojen huomiointi eri tapahtumien järjestämisen yhteydessä

Kestävät hankinnat

Valtioneuvoston periaatepäätöksen (8.4.2009) mukaan ympäristönäkökulma on otettava huomioon viimeistään vuonna 2015 kaikissa valtion keskushallinnon, kuten ministeriöiden, hankinnoissa. On suositeltu, että kunnat käyttäisivät hyväkseen ympäristönäkökohtia ainakin puolessa tekemistään hankinnoista vuonna 2015. Tavoitteena on vähentää materiaalista kuluttamista sekä haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikana. Hankinnoissa ympäristönäkökulmia pohdittaessa tulisi muistaa myös tulevan hankinnan energia-, huolto-, ja varaosakustannukset, myös käytöstä poiston kustannukset eli purkukustannukset sekä jäte- ja kierrätyskustannukset. Monessa kohdin ympäristöseikkojen käytölle asetetut reunaehdot eivät poikkeakaan muidenkaan ehtojen käytöille asetuista vaatimuksista.

Järkivihreässä kaupungissa hankinnat tehdään kestävästi ja avoimesti. Forssan kaupunki haluaa, että ympäristövaikutusten ja eettisyyden tulee olla painavia kriteereitä sen tekemissä hankintojen kilpailutuksessa. Ympäristöystävälliset julkiset hankinnat on yksi tärkeimmistä keinoista edistää kestävää tuotantoa ja kulutusta.

Koko kaupunkikonsernin johto sitoutuu kestävämpiin hankintoihin ja organisaatioon luodaan systemaattinen kestävä hankintapolitiikka ja konsernissa otetaan käyttöön päivitetty uusi hankintaohje, josta löytyy nykyistä hankintaohjetta (2013) laajemmin kestävä kehityksen painotuksia ja kestävien hankintojen laatuksiteerejä on avattu.

Kestävyys ja elinkaariajattelu hankinnoissa

Hankintalain tavoitteena ei ole sinällään määritellä mitä ostetaan, vaan miten ostetaan. Hankintayksiköllä on siis laaja vapaus määritellä hankinnan kohde. Hankinnan kohdetta ei saa kuitenkaan määritellä syrjivästi, eli kohteen määrittelyssä ei saa suosia perusteettomasti jotain tiettyä toimijaa tai toimijoita.

Vaadittavat ympäristöominaisuudet on kuvattava tarjouspyynnössä selkeästi ja täsmällisesti. Niiden on liityttävä hankinnan kohteeseen ja oltava jollakin tavalla mitattavissa. Hankintayksikkö ei voi vaatia tietyn ympäristömerkin käyttöä, mutta se voi ilmoittaa, että tietyllä ympäristömerkillä varustetun tuotteen tai palvelun katsotaan täyttävän ympäristöominaisuuksiin liittyvät vaatimukset. Mikäli tarjoajalla ei ole ympäristömerkkiä, sen on osoitettava muulla selvityksellä tarjotun tuotteen tai palvelun täyttävän asetetut vaatimukset. Hankintayksikön kannalta ympäristömerkin käyttö saattaa helpottaa hankintaprosessia.

Elinkaariarvioinnit ja elinkaariajatteluun perustuvat kriteerit, kuten ympäristömerkkien kriteerit, antavat hyvän perustan tarjousten ympäristöystävällisyyden vertailuun. Järjestelmällisesti käytettyinä ne viestivät ympäristöystävällisten tuotteiden kysynnästä ja voivat pitkällä aikavälillä vaikuttaa tuotesuunnitteluun. Koska hankintalainsäädännön tulkinnassa on kuitenkin korostettu ympäristökriteerien suoraa yhteyttä hankinnan kohteeseen, niin käytetyt kriteerit kohdistuvat usein tuotteista arvioitavissa oleviin ominaisuuksiin. Esimerkiksi valmistuksen ja kuljetusten päästöihin kiinnitetään harvemmin huomiota.

Kun vertaillaan erilaisia suunnitteluratkaisujen elinkaarikustannuksia, niin huomataan, että valtaosa tulevista kustannuksista määräytyy elinjakson alussa tehdyillä suunnitteluratkaisuilla. Esimerkiksi ympäristöystävällisemmän tuotteen valinnan taloudelliset kustannukset voivat olla alhaisemmat tai ei ainakaan kalliimmat kuin

tavanomaisessa tuotteessa. Jos laskennat osoittavat taloudellista hyötyä, voidaan valita ympäristöystävällisempi vaihtoehto tai käyttää laskentaa vertailuperusteena hankinnassa.

Tarjoajalle asetettavat vaatimukset

Myös tarjoajan kelpoisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon ympäristöseikkoja. Tarjoaja voidaan sulkea pois tarjouskilpailusta, jos hän on syyllistynyt ympäristömääräysten vastaiseen laiminlyöntiin. Hankinnan kohteen edellyttäessä hankintayksikkö voi pyytää tarjoajilta selvityksen rakennusurakan toteuttamisessa tai palvelun suorittamisessa toteutettavista ympäristöhoitotoimenpiteistä.

Ympäristöseikat tarjousten vertailussa

Hankintalain 62 §:n mukaan ympäristöseikkoja voidaan käyttää tarjousten vertailussa. Käytettävät ympäristökriteerit voivat olla monenlaisia. Keskeistä on, että käytetyt vertailuperusteet liittyvät hankinnan kohteeseen, ovat syrjimättömiä ja jollakin tavalla mitattavissa. Käytetyistä vertailuperusteista on myös ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa

Sopimusehdot

Myös sopimusehtoihin voidaan vaatia ympäristöseikkoja (esimerkiksi tavaran pakkaustavalle asetettavat vaatimukset). Sopimusehtojen tulee liittyä sopimuksen toteuttamiseen. Sopimusehdot eivät saisi olla ratkaisevassa osassa päätettäessä siitä, ketä valitaan sopimustoimittajaksi. Sopimusehdot eivät saa olla naamioituja valintaperusteita. Tarjouskilpailun voittajan on noudatettava sopimuksen ehtoja. Hankintayksikön on kuitenkin valittava sopimuksen noudattamista.

6. Järkivihreän toimintatavan seuranta ja arviointi

Järkivihreän toimintatavan toteutumisen seuranta, arviointi ja päivitys tullaan liittämään osaksi Forssan resurssiviisaan tiekartan seurantaa. Forssan tiekarttaa resurssiviisauteen ja Järkivihreän toimintatapaohjeen seurannan ja päivityksen toteuttamisesta vastaavat FISU-yhteyshenkilöiksi nimetyt viranhaltijat ja Järkivihreän toimintatavan seurantaryhmä sekä kaupungin ekotukihenkilöiden verkosto.

7. Eko-opas kaupungin henkilöstölle (liite)